

Васьківська Галина,
доктор педагогічних наук, професор, зав. відділу дидактики
Інституту педагогіки НАПН України, Україна

ПСИХОДИДАКТИЧНИЙ АСПЕКТ РЕАЛІЗАЦІ РЕФЛЕКСІЙНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАСОБАМИ МЕТАКУРСУ «ЛЮДИНОЗНАВСТВО»

Унікальність феномена людини як суб'єкта і об'єкта дослідження полягає у її неподільності, що базована на єдності законів природи і суспільства. Саме тому при вивченні людини перетинаються інтереси гуманітарних і природничих наук. Це вкотре підтверджує думку про необхідність вивчення людини саме за допомогою системного підходу, який формує істинне і цілісне уявлення про людину, що передбачає розвиток метабачення світу і себе (не випадково кажуть «піднятися над собою», «поглянути на ситуації зверху» тощо). Такий спосіб існування і розвитку особистості пов'язаний з розвитком рефлексії як шляху побудови морального людського життя на новій свідомій основі з пошуками відповідей на одвічні питання.

Вивчення людини як біопсихосоціокультурної особистості є досить складним, водночас важливим завданням. Наші дослідження показали [2], що саме учні старшої школи можуть узагальнювати і систематизувати знання з різних галузей наук. Для формування метазнань про людину нами було розроблено курс «Людинознавство», і відповідний посібник. Посібник «Людинознавство» [1] містить 45 тем (51 год), які об'єднані у вісім розділів. Перші два присвячено питанням виникнення і розвитку людини як частини природи, людини як представника біологічного виду. Погляди на генетику, здоров'я і довголіття викладено у третьому розділі. Передбачено, що за використання рефлексійно-пізнавальної технології навчальна інформація викликатиме рефлексію,

розвиватиме гіпотетичне й образне мислення учнів.

Головні принципи, за якими сконструйовано посібник, - зацікавлювати, спонукати мислити, рефлексувати, обмінюватися досвідом, залучати до колективної праці і співпраці з учителями- предметниками.

Виправданим, на нашу думку, може бути принцип колективного (разом з колегами або навіть з учнями) складання навчального плану з курсу для кожного класу окремо (навіть на паралелях), адже матеріал посібника змістовний і корисний, практикоорієнтований, зі значним інтерактивним потенціалом. Кількість передбачених годин з тем також не є догмою. Деякі теми можна об'єднати, бо учні одного класу можуть на них дещо краще розумітися, інші теми розширити і доповнити. Назви тем, допоміжні елементи (влучні вирази, ключові слова), малюнки, таблиці, афоризми, ключові текстові блоки винесено в електронний варіант посібника.

Останнім часом усе більше уваги приділяється ситуаційному навчанню [3], в основі якого лежить діяльність здобувачів освіти за активного і самостійного пізнання. Результати апробації навчального посібника «Людинознавство» засвідчили, що метакурс зацікавлює не тільки учнів, а й учителів. Зміст сконструйованого посібника з «Людинознавства» використовувався для моделювання життєвих ситуацій на уроках з різних предметів, адже ця навчальна книга містить посильні для засвоєння знання з основ психології особистості, психології розвитку груп, соціальної психології тощо.

Наприклад, у процесі вивчення української літератури проблеми, порушені у творах, учні розв'язували, спираючись на знання, здобуті під час засвоєння змісту курсу «Людинознавства». Відтак, вивчаючи роман Панаса Мирного «Хіба ревуть воли, як ясла повні?», проблему, відбиту в назві твору, вчителі взяли за основу моделювання подібних життєвих ситуацій і розробили завдання- задачі за таким алгоритмом: а) визначити (обрати, сформулювати), що маємо (наприклад, 1. «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» або 2. «Диму без вогню не буває?» чи 3. «Яке їхало, таке й здибало?»); б) визначити: джерело проблеми; об'єктивні і суб'єктивні умови виникнення проблеми; в) знайти: сприятливе середовище для переростання проблеми у конфлікт; чинники нейтралізації проблеми (конфлікту); г) запропонувати розв'язки; д) підсумувати свою роботу (у формі есе), відповідаючи на запитання: (1) чи посприяло моделювання і розв'язання життєвих ситуацій кращому розумінню

людських стосунків, розкриттю характерів героїв, їхньої поведінки у конкретних ситуаціях; (2) на які цінності ви звернули особливу увагу, чи є серед них такі, що раніше залишалися без уваги; (3) чи почерпнули ви нові знання про людину, працюючи над розв'язанням цього завдання-задачі.

За таким самим зразком розглядалися суперечливість у характері, поведінці героїв літературних творів вітчизняних і зарубіжних авторів.

Отже, за результатами апробації навчального посібника «Людиознавство» ми переконалися, що зміст відповідного метакурсу має містити проблемно-рефлексійні ситуації, а також інформацію, яка може стати основою для створення учителем таких ситуацій на уроці з метою збудження навчальної рефлексії (активної діяльності) учнів.

Водночас ми з'ясували, що за деякими аспектами засоби сконструйованого змісту «Людиознавства» можуть залишитися нереалізованими. За таких утруднень ми радили творчо співпрацювати зі шкільними психологами, соціальними педагогами і медичними працівниками, залучати до реалізації метакурсу сторонніх фахівців - юристів, економістів, менеджерів. За їх участі проводилися бінарні уроки. Завдяки такому комплексному підходу освітня діяльність набуде цілісності і сприятиме усвідомленню старшокласниками потреби пізнавати закономірності життя і розвитку людини, функціонування соціуму як системи тощо.

Список використаних джерел:

1. Васьківська Г. О. *Людиознавство. Для учнів 10-11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів* : навч. посіб. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. 256 с.
2. Васьківська Г. О. *Формування системи знань про людину в учнів старшої школи: теорія і практика* : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. 512 с.
3. Осадченко І. І. *Теорія і практика ситуаційного навчання у підготовці майбутніх учителів початкової школи* : монографія. Умань : ПП Жовтий, 2011. 414 с.